

عبدالقدیر میرزائی

۱۹/۰۳/۲۰۱۲

پیشینه تاریخی نوروز

نوروز برابر با اول حمل جشن آغاز سال و یکی از کهن ترین جشن های به جا مانده از دوران باستان است. خاستگاه نوروز افغانستان باستانی بوده و اقوام مختلف کشور ایران نیز نوروز را جشن می گیرند. زمان برگزاری نوروز، در آغاز فصل بهار است. نوروز در میهن ما افغانستان و کشور ایران آغاز سال نو محسوب می شود و در برخی دیگر از کشورها تعطیل رسمی است.

بنا به پیشنهاد جمهوری آذربایجان مجمع عمومی ملل متحد طی اجلاس سال ۱۳۸۸ خویش نوروز را به عنوان روز جهانی، جشن نوروز، با ریشه ی آریائی به رسمیت شناخت و آن را در تقویم خود جا داد. در متن به تصویب رسیده در مجمع عمومی سازمان ملل، نوروز، جشنی با ریشه ی آریائی که قدمتی بیش از ۳ هزار سال دارد و امروزه بیش از ۳۰۰ میلیون نفر آن را جشن می گیرند، توصیف شده است.

پیشتر از آن، نوروز توسط سازمان علمی و فرهنگی سازمان ملل متحد به عنوان میراث فرهنگی غیر ملموس دنیا، به ثبت جهانی رسیده بود. نخستین جشن جهانی نوروز در هفت حمل ۱۳۸۹ دائر گردید.

جشن نوروز از لحظه ی اعتدال بهاری آغاز می شود. در دانش ستاره شناسی اعتدال بهاری یا اعتدال ربیعی در نیم کره شمالی به لحظه ای گفته می شود که آفتاب از صفحه ی استوای زمین می گذرد و به سوی شمال آسمان می رود. این لحظه، لحظه اول برج حمل نامیده می شود، و در تقویم با نخستین روز (هرمز روز یا اورمزد روز)، یعنی اول ماه حمل برابر است. نوروز در تقویم میلادی با 20،21 یا 22 مارچ مطابقت دارد.

در وطن ما افغانستان و کشور همسایه ایران که تقویم هجری شمسی به کار برده می شود، نوروز، روز آغاز سال نو است. اما در کشورهای آسیای میانه و قفقاز چون تقویم میلادی متداول بودند نوروز به عنوان آغاز فصل بهار جشن گرفته می شود و روز آغاز سال محسوب نمی شود.

منشأ و زمان پیدایش نوروز، دقیق معلوم نیست. در برخی از متون کهنه منطقه، از جمله شاهنامه فردوسی شاهان مختلف باستان اساسگذاران جشن نوروز نامیده شده اند. ظهور نوروز در شاهنامه، بدین گونه روایت شده است که گویا یکی از شاهان منطقه در حال گذشتن از قلمرو آذربایجان دستور داد تا در آنجا برای او تختی بگذارند و خودش با تاجی زرین بر روی تخت نشست. با رسیدن نور خورشید به تاج زرین او، جهان نورانی شد و مردم شادمانی کردند و آن روز را روز نو نامیدند.

برخی از روایت های تاریخی، آغاز نوروز را به بابلیان نسبت می دهند. بر طبق این روایت ها، رواج نوروز ۵۳۸ سال قبل از میلاد یعنی زمان تهاجم به بابل بازمی گردد. همچنان در برخی از روایت ها، از زردشت به عنوان بنیان گذار نوروز نام برده شده است. اما در اوستا نامی از نوروز برده نشده است.

شعر و ادبیان بی شمار زبان دری از دیرباز تاکنون در وصف نوروز و زیبایی های آن که همراه مواهب گرانبهای طبیعت و هنگام تجدید عهد نشاط و شادمانی است، داد سخن داده اند و ما در ذیل به برخی از لطایف اشعار دری در این موضوع یادآور میشویم.

د پانوس شمیره: له 1 تر 3

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکي په خير و لولئ

نوروز فراز آمد و عیدش به اثر بر
نوروز جهان پرور مانده ز دهاقین
آن زیور شاهانه که خورشید برو بست
آورد همی خواهد بستن به شجر بر
نزد یکدگر و هر دو زده یک بدگر بر
دهقان جهان دیده‌اش پرورده بیر بر

در قصیده دیگری چنین آمده:

نوروز بزرگ آمد آرایش عالم میراث به نزدیک ملوک عجم از جم...

فرخی ترجیع بند مشهوری در وصف نوروز دارد که بند اول آن چنین است:

ز باغ ای باغبان ما را همی بوی بهار آید
کلید باغ را فردا هزاران خواستار آید
چو اندر باغ تو بلبل به دیدار بهار آید
کنون گر گلبنی را پنج شش گل در شمار آید
بهار امسال پندار همی خوشتر ز پار آید
بدین شایستگی جشنی بدین بایستگی روزی
کلید باغ ما را ده که فردا مان به کار آید
تو لختی صبر کن چندان که قمری بر چنار آید
ترا مهمان ناخوانده به روزی صد هزار آید
چنان دانی که هرکس را همی زو بوی پار آید
وزین خوشتر شود فردا که خسرو از شکار آید
ملک را در جهان هر روز جشنی داد و نوروزی

منوچهری مسمطی در نوروز ساخته که بند اول آن این است:

آمد نوروز هم از بامداد آمدنش فرخ و فرخنده باد
باز جهان خرم و خوب ایستاد مرد زمستان و بهاران بزد
ز ابر سیه روی سمن بوی راد گیتی گردید چو دارالقرار

حافظ شیرازی نیز در غزلی گفته است:

ز کوی یار می‌آید نسیم باد نوروزی
چو گل گر خرده‌ای داری خدا را صرف عشرت کن
ز جام گل دگر بلبل چنان مست می لعلست
به صحرا رو که از دامن غبار غم بیفشانی
از این باد ار مدد خواهی چراغ دل برافروزی
که قارون را غلظها داد سودای زراندوزی
که زد بر چرخ فیروزه صغیر تخت فیروزی
به گلزار آی کز بلبل غزل گفتن بیاموزی

منطقه ای که در آن جشن نوروز برگزار می شود، امروزه شامل چند کشور می شود و همچنان در این کشورها جشن گرفته می شود. برخی آیین‌های نوروز در این کشورها با هم متفاوت اند. مثلاً در افغانستان سفره ی هفت میوه می‌چینند؛ اما در ایران سفره ی هفت سین می اندازند.

جغرافیای نوروز با نام نوروز یا مشابه آن، سراسر شرق میانه، بالکان، قزاقستان، تاتارستان؛ در آسیای میانه چین غربی؛ سودان، زنگبار در کوچک سراسر قفقاز تا آستراخان و نیز امریکای شمالی، هند، پاکستان، بنگله دیش، بوتان، نیپال و تبت را شامل می‌شود.

د پانیو شمیره: له 2 تر 3

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
پادونه: دلپیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکي په خير و لولئ

همچنین کشورهایمانند مصر و چین جزو سرزمین‌هایی نیستند که در آنها نوروز جشن گرفته می‌شد، اما امروزه جشن‌هایی مشابه جشن نوروز در این کشورها برگزار می‌شوند.

به تاریخ ۱۰ حمل ۱۳۸۸ پارلمان فدرال کانادا، اولین روز بهار هر سال را به عنوان نوروز (Nowruz Day)، عید ملی آریایی‌ها و بسیاری اقوام دیگر نامگذاری کرد.

در تاریخ ۲۴ فبروی ۲۰۱۰ سازمان ملل متحد با تصویب قطعنامه، عید نوروز را به عنوان روز بین‌المللی نوروز و فرهنگ صلح در جهان به رسمیت شناخت.

خانه تکانی یکی از آیین نوروزی است که مردم بیشتر مناطقی که نوروز را جشن می‌گیرند به آن پایبندند. در این آیین، تمام خانه و وسایل آن در آستانه نوروز گردگیری، شستشو و تمیز می‌شوند. این آیین در کشورهای مختلف از جمله افغانستان، ایران و تاجکستان برگزار می‌شود.

رسم افروختن آتش، از زمان‌های کهن در مناطق نوروز متداول شده است. در بعضی از مناطق وطن ما افغانستان، ایران و آذربایجان، این رسم به صورت روشن کردن آتش در شب آخرین چهارشنبه سال متداول است. این مراسم چهارشنبه سوری نام دارد. پریدن از روی آتش در ایام نوروز در ترکمنستان نیز رایج است.

همچنین رسم افروختن آتش در بامداد نوروز بر پشت بام‌ها در میان برخی از زرتشتیان تا کنون مرسوم است.

سفره‌های نوروزی یکی از آیین‌های مشترک در مراسم نوروز در بین مردمی است که نوروز را جشن می‌گیرند. در بسیاری از نقاط افغانستان، آذربایجان و برخی از مناطق ایران سفره هفت میوه یا هفت سین پهن می‌شود. در این سفره هفت میوه یا هفت چیز قرار می‌گیرد که با حرف سین آغاز شده باشد؛ مثل سیر، سنجد، سمنو، سیب و غیره به هفت سینی که چیده می‌شود معانی خاصی نسبت داده اند.

در کابل و سایر شهرهای افغانستان، سفره هفت میوه متداول است. در این سفره، هفت میوه قرار می‌گیرد، از جمله کشمش، چهار مغز، بادام، پسته، زردآلو. سنجد چیدن سفره‌ای مشابه با استفاده از میوه خشک شده، در بین بعضی از اقوام در پاکستان هم مرسوم است.

پختن سائرها غذاهای نوروزی، دیدو باز دیدها، راه اندازی مسابقات ورزشی، گردش در طبیعت از رسم و رواج‌های نوروزی است که در کشورهای یاد شده صورت معمول میباشند.

د پانیو شمیره: له 3 تر 3

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلېکنې دلېکنيزې بنې پازوالي دلېکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکې په څير و لولئ